

УДК 378.064.2:37.036

СУЧАСНА ТЕОРІЯ ТВОРЧОСТІ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Роксоляна Швай

*Національний університет “Львівська політехніка”
вул. С. Бандери, 12, 79013 Львів, Україна*

Розглянуто теорію творчості А. Горальського у контексті європейського раціоналізму як одну з головних рис європейського способу мислення. Обґрунтовано впровадження творчості як певного виду ремесла чи вміння, тобто людської діяльності, в практику навчання. Досліджено елементи теорії творчості (логіку, педагогіку, психологію, епістемологію творчості) у педагогічній взаємодії “студент – викладач”, можливості тренінгу творчості студентів.

Ключові слова: творчість, теорія творчості, елементи теорії творчості, тренінг творчості, практика навчання студентів.

Освіта, як відомо, відіграє важливу роль у всебічному розвитку особистості. Сукупність знань, умінь та навичок студента повинні задовільняти замовника (наприклад, державу) або суспільні потреби.

Теперішній час у нас часто називають перехідним або інноваційним. В освіті постійно декларується відхід від традиційного навчання, ставиться завдання розвитку творчого потенціалу та виховання творчого мислення. Важливою домінантою інноваційної освіти є “собистісно-діяльнісне оволодіння гуманістичною методологією творчого перетворення світу і гармонізації відносин “людина–природа–суспільство”, збереження і розвитку творчого потенціалу людини ” [4, с. 275].

На відміну від пострадянського декларування переходу до творчості як “потреби часу” у контексті європейського (західного) раціоналізму творчість розглядається як одна з головних рис європейського способу мислення. Відомий польський методолог творчості Анджей Ґоральський у своїх філософсько-педагогічних дослідженнях розглядає творчість як видову властивість людини і людства в цілому, певний вид ремесла чи вміння, тобто людської діяльності, в якій є свої традиції, майстри, корпоративність, професійні секрети, а також правила, яких можна і треба навчати [1; 2; 5–7].

Елементи теорії творчості можна і потрібно впроваджувати в практику навчання.

1. Логіка творчості.

Центральним поняттям цього розділу теорії творчості є *синтетичний інтуїціонізм* – доповнення аналітичного раціоналізму.

По-перше, це спосіб ведення дискурсу не з іншою людиною (як у випадку аналітичного раціоналізму), а з дійсністю, який спрямований або до історії, або до майбутнього; він не залежить від просторових координат, тобто від обставин.

По-друге, він полягає у схопленні “провідної нитки”, чогось, що уможливує синтез поетичного типу, що збагачує зміст, сприяє вразливості й відвертості мови, схильності до символічних захоплень тощо.

По-третє, сягає до опредмечування свого дискурсу й отої “провідної нитки” у певний вигляд – виразний, багатий, універсальний (у часі й просторі), архетипно очевидний тощо.

Студент як творець веде дискурс не з іншою людиною, а з певною дійсністю – нагромадженими за час навчання навчальними змістами, алгоритмами розв’язування завдань. Провідною ниткою є вибудований студентом мінімальний ланцюг навчальних дій, що залежить від специфіки спеціальності, як от: аналізування завдання, короткий запис, графік, рисунок, алгоритм розв’язування, розв’язок тощо (для студентів природничо-математичних спеціальностей); розв’язування завдань, почерпнутих із “життя” (морфологічний аналіз, спонтанне групове мислення, матриці пошуку, системний підхід тощо). Розв’язок є опредмеченим дискурсом, опредмеченою “провідною ниткою”. Наскільки він добрий – оцінить викладач.

II. Педагогіка творчості.

1. Педагогічний ідеал – студент, який прагне стати майстром (навчитися якоїсь науки так, щоб могли у ній щось творити самостійно).
2. Викладач (майстер) як засіб педагогіки творчості.
3. Взаємозв’язок “студент–викладач”, що завжди є індивідуальним і характеризується позитивною синергією зневолення. Майстерність викладача полягає у тому, що він у різний спосіб доводить студентам необхідність розв’язання завдання, а вони на той момент підготовлені до можливості виконати це. Студент хоче почерпнути знання і уміння у викладача – людини досвідченішої та знаючої. Важливо, що викладач (майстер) може допомогти студентові у виявленні й розвитку його індивідуальності. Взаємозв’язок викладач–студент виявляється як в інтелектуальній, так і в емоціональній чи моральній площині. Для студента важливо отримати від майстра підтвердження значущості своєї праці та її результатів. Завдяки студентові викладач має змогу перевіряти та розвивати свою майстерність. “Майстер є першим учнем свого учня” (А. Ґоральський).

4. Головний метод навчання творчості – розв’язування *доцільно підібраних наборів завдань*, спрямованих на розвиток і вдосконалення майстерності.

III. Психологія творчості.

1. Творчість є проявом *трансгресії* студента – поведінки, що виходить за типові межі діяння, завдяки якій студент формує нові структури чи руйнує старі, творить позитивні та негативні цінності, що є джерелом розвитку та регресу. У цьому разі йдеться про творення студентом результату розв’язування творчих завдань.

2. Мотивацією творчості є так звана “губристична” мотивація – намагання підтверджувати та підвищувати значущість власної особи (у цьому випадку – як кращого студента). Така мотивація тепер щораз частіше нівелюється.

3. Розум студента як орієнтаційна система та воля, що виконує керівні функції, які відіграють особливу роль у його творчій поведінці.

4. Головна внутрішня (психологічна) позиція людини характеризується як відкрита до всього світу та зумовлена почуттям любові до “того, що є”.

З погляду *епістемології творчості*, або евристики, творчість студентів є предметом рефлексії та спроби побудувати якісь загальні ознаки.

Одним із головних дидактичних чинників розвитку творчих здібностей за вищезазначеною теорією є *тренінг творчості*, який „озброює необхідними для творчої роботи вміннями, потрібними у творчій діяльності” [2, с.18]. Тренінг творчості, розвивання творчих схильностей студентів, необхідних для майбутньої професійної творчої діяльності, повинен проводитись через групові заняття. Чи можна розглядати студентську групу як колектив, в якому проводитиметься тренінг творчості? Студенти групи, здебільшого, є дуже різні за рівнем інтелекту, мотивацією до навчання, до творчості. Крім того, треба враховувати різноманітність темпераментів як студентів, так і викладача тощо. Словом, це не той колектив, якого можна навчати творчості шляхом групового тренінгу творчості. Одна з причин низької ефективності практичної класичної педагогіки пов’язана з тим, що ні студент, ні викладач найчастіше не можуть взаємно вибирати один одного [8]. Однак навіть у таких умовах можна стимулювати і розвивати творчий потенціал студентів.

Працювати успішно в студентському колективі дає змогу другий головний чинник за зазначеною теорією – *взірці творчості*. Йдеться про взірці дидактичної творчості викладачів, наприклад, посібники чи методички. Вони містять так звані “доцільно укладені набори завдань” (термін теорії творчості) і можуть виконувати функцію посередника в обміні потоками навчального матеріалу між викладачем і студентом. Виходячи із

окреслення, що “творче – це нове і цінне” (А. Ґоральський), тобто творчо діяти – це пост-вити мету й отримати новий і цінний продукт, за допомогою вищезазначених доцільно укладених наборів завдань (взірців творчості викладача) студенти певну час-тину своєї навчальної діяльності займаються власною творчістю.

Отже, можемо підсумувати, що ми маємо справу з “працюючою” теорією, яку можна розвивати та застосовувати у всіх сферах людської діяльності, зокрема, у педагогічній взаємодії “студент–викладач”. Це безпосередня творча діяльність студентів, формування евристичних методів розв’язування завдань як частини “простору методів розв’язування” (А. Ґоральський), створення відповідних дидактичних матеріалів як взірців творчості викладачів тощо.

-
1. Ґоральський А. Теорія творчості. Львів, 2002.
 2. Ґоральський А. Правила тренінгу творчості: Метод. посіб. Львів, 1998.
 3. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. СПб., 2000.
 4. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посіб. / В. М. Доній, Г. М. Несен, Л. В. Сохань та ін.; За ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, В. О. Тихоновича. К., 1996.
 5. Goralski A. Wzorce twórczości (eseje filozoficzne i pedagogiczne). Warszawa, 1998.
 6. Szkice do pedagogiki zdolności / Pod red. A. Goralskiego. Warszawa, 1996.
 7. Synergia zniewolenia / Pod red. A. Goralskiego. Warszawa, 2002.
 8. O pedagogice twórczości / Pod red. J. Laszczyka. Warszawa, 1997.

**MODERN THEORY OF CREATIVITY AS THE METHODOLOGICAL
BASIS OF PEDAGOGICAL INTERACTION IN HIGHER SCHOOL****Roksolyana Sz waj***Lviv Polstechnic National University,
S. Bandera Str. 12, UA–79013 Lviv, Ukraine*

The paper examines A. Goralsky's theory of creativity in the context of European rationalism as a main aspect of European thinking. It substantiates the issues of incorporating creativity as a certain kind of craft or ability – that is human activity – in learning. It also researches the elements of creativity theory (logic, pedagogics, psychology, epistemology) in the “student–faculty” interaction, and the possibilities of student's creativity training.

Key words: creativity, creativity theory, elements of the creativity theory, creativity raining, students' learning.

Стаття надійшла до редколегії 23.03.2004
Прийнята до друку 08.10.2004